SÜLEYMAN SÂDEDDİN EFENDİ

(bk. MÜSTAKİMZÂDE SÜLEYMAN SÂDEDDİN).

SÜLEYMAN b. SURAD

(سليمان بن صرد)

Ebü'l-Mutarrif Süleymân b. Surad b. el-Cevn el-Huzâî (ö. 65/685)

Sahâbî.

Doksan üç yaşında vefat ettiği dikkate alındığında milâdî 592 yılı civarında doğduğu söylenebilir. Huzâa kabilesinin Yemen'den sonra ikinci vatanı olan Merrüzzahrân'da dünyaya geldi. Adı Yesâr iken müslüman olunca Hz. Peygamber adını Süleyman olarak değiştirdi. Resûl-i Ekrem'in yaşadığı dönemde hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamakta, Medine'ye hicret edenler arasında yer aldığı sanılmaktadır. Kûfe şehri kurulunca (17/638) oraya yerleştiği, Hz. Ali taraftarı olduğu halde Cemel Vak'ası'na (36/656) katılmadığı, bu sebeple Hz. Ali'nin ona sitem ettiği bilinmektedir. Süleyman, Sıffîn Savaşı'nda (37/657) Hz. Ali'nin sağ kanat piyadelerine kumandanlık etti. Bu savaşta Muâviye b. Ebû Süfyân ordusunun önemli savaşçılarından Havşeb b. Tahye Zûzuleym'i öldürdü ve yüzündeki kılıç yarasıyla Hz. Ali'nin huzuruna geldiğinde halife ona, "Müminlerden Allah'a verdiği söze sadık kalan adamlar da vardır" meâlindeki âyeti okuyarak (el-Ahzâb 33/23) iltifat etti. Hz. Ali'nin şehid edilmesinden (40/661) sonra oğlu Hz. Hasan'a biat etti. Onun hilâfeti Muâviye b. Ebû Süfyân'a devretmesinin ardından Muâviye'ye biat etmediği gibi hilâfetten feragat kararından vazgeçmesi için Hz. Hasan'ın yanına giden heyete sözcülük etti. Hasan'a Muâviye'den yeterli güvenceyi almadığını, ondan sonra hilâfetin kendisine geçeceğini kararlaştırması gerekirken bunu yapmadığını söyledi; pek çok taraftarı bulunduğunu hatırlatarak Muâviye'yi hilâfetten azledip mücadeleyi yeniden başlatmasını teklif etti. Fakat beklediği cevabı alamadı. Hz. Hasan'ın ölümü üzerine (49/669) arkadaşlarıyla birlikte Hz. Hüseyin'e bir tâziye mektubu yazarak kendisine bağlılığını bildirdi. Muâviye de Kûfe Valisi Mugîre b. Şu'be'ye vakit namazlarını birlikte kılmak suretiyle Süleyman'ı diğer muhalif Kûfeliler'le birlikte göz altında tutmasını emretti. Yezîd b. Muâviye hilâfete geçince Süleyman ona biat etmeyip Hüseyin'e mektup yazdı ve onu Kûfe'ye hilâfet mücadelesine davet etti. Hüseyin'in çeşitli topluluklardan gelen bu tür davetlerin mahiyetini öğrenmek üzere Kûfe'ye gönderdiği Müslim b. Akîl'in Süleyman'ın evinde kaldığı rivayet edilmektedir. Bu sırada Kûfeliler'den 12.000 veya 18.000 kişi Hz. Hüseyin'e biat etmekle birlikte yönetimin onlara uyguladığı şiddetli baskı yüzünden önemli bir kısmı Yezîd'e istemeyerek biat etti. Süleyman ve arkadaşları, Kûfe'ye gelmekte olan Hüseyin'in yanına gitmeyip onun şehid edilmesine seyirci kaldılar.

Süleyman b. Surad, Hz. Hüseyin'e yardım etmedikleri için vicdan azabı duyan ve bu günahlarından tövbe ettikleri için Tevvâbîn diye anılan Kûfeliler'in başına geçti. Hüseyin'in intikamını almak isteyen bu topluluk Yezîd'in ölümüne kadar (64/683) faaliyetlerini gizli yürüttü. Süleyman'ın henüz şartların oluşmadığını söylemesine rağmen Kûfeliler onu dinlemeyip Kûfe'de yönetimi ele geçirdiler ve bu durumu Abdullah b. Zübeyr'e bildirdiler. Abdullah da kendi adamlarını yönetime tayin etti. O günlerde Muhammed b. Hanefiyye'nin imâmetine davet için Kûfe'de bulunan Muhtâr es-Sekafî, Süleyman b. Surad'ın bu tür mücadelelerin yöntemini bilmediğini ileri sürerek onun taraftarlarından bir kısmını kendi yanına çektiyse de Kûfe valisi Muhtâr'ı yakalatıp Tevvâbîn hareketinin sonuna kadar onu hapsetti. Süleyman b. Surad ihtilâlin başlatılacağı Nuhayle'ye gitti (Rebîülâhir 65 / Kasım 684). Yeteri kadar adam toplanmamasına rağmen taraftarlarının ısrarıyla ayaklanmayı başlattı; ancak Ubeydullah b. Ziyâd kumandasındaki Emevî kuvvetleriyle yapılan Aynülverde Savaşı'nda büyük bir yenilgiye uğradı. Süleyman'ın başı kesilerek Halife Abdülmelik b. Mervân'a gönderildi (ayrıca bk. **TEVVÂBÎN**).

Süleyman b. Surad, Resûl-i Ekrem'den başka Hz. Ali, Übey b. Kâ'b, Hz. Hasan ve Cübeyr b. Mut'im'den hadis rivayet etmiş, rivayet ettiği sekiz hadis, çeşitli hadis mecmualarında yer almıştır. Kendisinden Ebû İshak es-Sebîî, Adî b. Sâbit, Abdullah b. Yesâr el-Cühenî gibi tâbiîler rivayette bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳāt*, IV, 292-293; VI, 25-26; Taberî, *Târîḫ* (Ebü'l-Fazl), V, 552-563, 583 vd.; İbn Abdülber, *el-İstîʿâb*, II, 63-65; Ya'kūbî, *Târîḫ*, II, 228-258; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe*, II, 449-450; a.mlf., *el-Kâmil*, III, 424; IV, 20, 159-162, 165, 172, 175-182, 186-189, 211, 244, 309; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 260; VIII, 247-254, 284; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, II, 75-76; Wensinck, *el-Muʿcem*, VIII, 111; J. Wellhausen, *İslâmiyet'in İlk Devrinde Dinî-Siyasî Muhalefet Partileri* (trc. Fikret Işıltan), Ankara 1989, s. 98-121; Ethem Ruhi Fığlalı, "İlk Şiî Olaylar: Tevvâbûn Hareketi", *AÜİFD*, XXVI (1983), s. 335-352; Abdülkerim Özaydın, "Aynülverde Savaşı", *DİA*, IV, 283; K. V. Zettersteén, "Süleyman b. Ṣurad", *İA*, XI, 175-176; E. Kohlberg, "Sulaymān b. Ṣurad", *EI²* (İng.), IX, 826-827; Hüseyin Sermed Muhammedî, "Süleymân b. Ṣurad Ḫuzâʿî", *DMT*, X, 275-276.

Asrî Çubukcu

SÜLEYMAN ŞAH I

(سليمان شاه)

(ö. 479/1086)

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu ve ilk hükümdarı (1075-1086).

Selçuk Bey'in torunu Kutalmış'ın oğludur. Kutalmış, Sultan Alparslan karşısında giriştiği savaşta yenilgiye uğrayıp kaçarken atından düşüp ölmüş (455/1063), çocukları Süleyman Şah, Mansur, Alp İlig ve Devlet (Dolat), Alparslan tarafından esir alınmıştı. Nizâmülmülk, Kutalmış'ın bütün çocuklarının öldürülmesini isteyen Alparslan'a bunun devlete hayır getirmeyeceğini söyleyip engel olmuştu. Süleyman Şah ve kardeşleri bu dönemde Urfa-Birecik taraflarında bir tür sürgün hayatı yaşadılar. Süleyman Şah, Sultan Melikşah tahta çıktığı sıralarda kardeşleriyle birlikte, Bizans hâkimiyetindeki Anadolu'da Fırat ırmağı boylarında ve Urfa dolaylarında fetihlerde bulunduktan sonra Orta Anadolu'ya geçerek fetih harekâtına burada devam etti. Bu dönemde, Büyük Selçuklu Devleti'ne tâbi olarak Filistin'de bir Türkmen beyliği kurup fetihlere devam eden Atsız b. Uvak'a karşı bir tavır içinde olan emîrlerinden Şöklü, Fâtımîler yönetimindeki Akkâ'yı fethedip Atsız'dan ayrılarak bir beylik kurmak için bazı girişimlerde bulundu. Süleyman Şah'ın kardeşlerinden birine, kaynaklarda adı verilmemekle birlikte muhtemelen Alp İlig'e mektup göndererek hizmetinde bulunmak istediğini, sultanın ailesinden sayılmayan Atsız'a tâbi olmayacağını, eğer Atsız'ı yenebilirlerse Fâtımîler'in de kendilerine yardımda bulunacağını, böylece Suriye ve Filistin'e kolayca hâkim olacaklarını söyledi ve onu Filistin'e davet etti. Kutalmışoğlu, kardeşi Devlet ve amcası Resul Tegin'in bir oğlu ile beraber Taberiye'ye gidip Şöklü'ye katıldı ve Fâtımî Devleti'ne tâbi olduğunu ilân etti. Bunu haber alan Atsız, harekete geçip Şöklü ve müttefiki Kutalmışoğulları'nı Taberiye'de yenilgiye uğrattı (467 sonları / Temmuz 1075), esir aldığı Şöklü'yü ve oğlunu öldürttü, Ku-